

RIA LAENEN verklaart, na de bomaanslagen, het failliet van de harde Russische aanpak in de Kaukasus

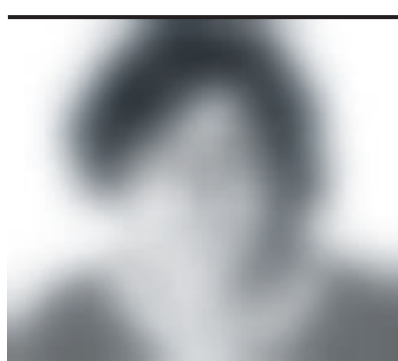
Wake-up call voor het Kremlin

De twee zelfmoordaanslagen op metrostations in Moskou, waarbij ten minste 38 doden vielen, zouden wel eens de eerste van een nieuwe aanslagengolf in Rusland kunnen zijn, vreest Ria Laenen. 'In het Kremlin moet men dringend op zoek naar een nieuwe invulling van het concept 'veiligheid'.'

Dat de dubbele terreuraanslag in de metrostations in Moskou als een totale verrassing komt, kunnen we helaas niet zeggen. De instabiliteit in de altijd al woelige Kaukasus nam de laatste maanden zienderogen toe. Geweld en terreur zijn er haast dagelijks. De aanslagen zijn er meestal gericht tegen lokale machtsvertegenwoordigers en politie. De dreigingen van de rebellen uit de Noord-Kaukasus om Rusland recht in het hart te raken, werden gisteren met meedogenloze precisie uitgevoerd: in de hoofdstad Moskou, pal in het centrum, tijdens de ochtendspits en dan nog wel in de metro, nog steeds een van de paradepaardjes van de Russische hoofdstad.

Deze gebeurtenissen zullen door de Russische tandem Medvedev-Poetin ongetwijfeld worden aangegrepen om het westen er nog eens op te wijzen dat Rusland al jaren haar eigen strijd tegen het moslimterrorisme voert. De aanslagen lijken inderdaad ook op de aanslagen die in de voorbije jaren plaatsvonden in Madrid en Londen. Dit is zeker een aspect dat door Rusland zal worden benadrukt: het gaat hier om een globaal probleem waarvan Rusland net als andere landen het slachtoffer is.

De tweede Tsjetsjeense oorlog werd door Poetin consequent in dit perspectief van de strijd tegen het funda-

RIA LAENEN

is Rusland-experte van de KU Leuven en als senior research fellow verbonden aan de onderzoeksgroep Rusland en Eurazië binnen het Leuvense Instituut voor Internationaal en Europees Beleid.

menteel islamitisch terrorisme gekaderd. Die militaire campagne, met als doel orde op zaken te stellen in Tsjetsjenië, bezorgde Poetin, die hiervan zijn topprioriteit maakte toen hij in 1999 als de Russische premier werd aangesteld, veel populariteit bij de Russische bevolking en speelde een belangrijke rol in het feit dat hij later Jeltsin opvolgde als president.

Gemanagede democratie

Een vorige terreurgolf in Rusland, met de gijzelingen in het theater in Moskou in 2002 en in de school in Beslan in 2004 als trieste hoogtepunten, werd door president Poetin aangegrepen om een hardhandig optreden te legitimeren, maar ook om verregaande institutionele en federale hervormingen door te voeren in een ultieme poging om de situatie in het land volledig onder controle te krijgen. Bijna een jaar geleden dan, in april 2009,

werd officieel een einde verklaard aan die tweede Tsjetsjeense oorlog, die volgens Poetin tot een succesvol einde was gebracht.

De heropbouw van Grozny, waaraan men veel geld spendeerde vanuit de federale staatskas, toont de Russische overheid graag om de terugkeer van stabiliteit en het succes van haar aanpak te

conflithaarden in de Kaukasus, zoals de republieken Dagestan en Ingoesjetië.

De wortels van deze conflicten moeten grotendeels worden gezocht in de manier waarop het 'nationaliteiten-vraagstuk' in de Sovjet-Unie werd aangepakt. Al sinds haar prille ontstaan is Rusland een rijk waarbinnen verschillende etnische groeperingen met ver-

Terwijl het in de jaren negentig in Tsjetsjenië ging om etnisch separatisme in de nasleep van het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, is het verzet nu veel radicaler geworden, aanleunend tegen religieus fanatisme. Het verzet is geëvolueerd tot een meer radicale moslimbeweging

onderstrepen. Maar dat de stuk gebombardeerde gebouwen zijn vervangen door fonkelnieuwe betekent niet dat de problemen zijn opgelost. Integendeel. Dit alles is slechts een laagje vernis, dat niet kan verbergen dat de Kaukasus de achilleshiel van Rusland blijft en dat het slechts gaat om 'instabiele stabiliteit', die zo kenmerkend is voor de van bovenuit 'gemanagede democratie' die Rusland is geworden.

Deportatie

De harde Russische aanpak heeft weinig duurzaam resultaat opgeleverd inzake conflictbeheersing en -preventie. In Tsjetsjenië zelf mag er dan misschien een zekere graad van stabiliteit zijn teruggekeerd. De door het Kremlin aan de macht gebrachte Ramzan Kadyrov en zijn beruchte 'Kadyrovtsy' zwaaien er de plak. Naast Tsjetsjenië zijn er nog vele andere potentieel bijzonder explosieve

schillende religies samenleven. In de loop van de geschiedenis werden er verschillende strategieën met wisselend succes gevolgd om hiermee om te gaan. Een sleutelmoment inzake de problematiek in de Kaukasus is de massale deportatie tijdens WO II van hele etnische groepen, waaronder de Tsjetsjenen en Ingoesjen, op beschuldiging van collaboratie door Stalin. Maar in plaats van een broodnodig publiek debat te voeren over deze en andere zwarte plekken uit het communistische verleden, staat de Russische media bol van de 65ste verjaardag van de overwinning in de Grote Vaderlandse Oorlog, zoals de tweede wereldoorlog in Rusland wordt genoemd. Die overwinning is volgens de publieke opinie in grote mate precies aan Stalin te danken. Ook studenten trekken de leidersrol van Stalin niet in twijfel en zijn amper op de hoogte van wat er met de volkeren uit de Kaukasus is gebeurd, zo mocht ik deze maand nog

zelf vaststellen tijdens mijn verblijf als gastdocent aan een Russische universiteit.

Het valt te vrezen dat deze dubbelaanslag het begin zou kunnen inluiden van een nieuwe golf van terreuraanslagen in Rusland. Terwijl het in de jaren negentig in Tsjetsjenië ging om etnisch separatisme in de nasleep van het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, is het verzet nu veel radicaler geworden en leunt het aan tegen religieus fanatisme. In de jaren negentig was het dus in de eerste plaats een strijd van het etnische volk de Tsjetsjenen, die toevallig ook moslim waren, voor onafhankelijkheid van Rusland. Nu echter is het verzet geëvolueerd tot een meer radicale moslimbeweging, die ook steun krijgt vanuit extreem islamitische groeperingen uit de Arabische wereld.

Veel mogelijkheden om tot een lange-termijnoplossing te komen, zijn verloren gegaan door het gebruik van excessief geweld, zowel door de Russische zijde als door de rebellen. Maar het heeft geen zin zich blind te staren op verloren kansen.

In het Kremlin moet men dringend op zoek naar een nieuwe invulling van het concept 'veiligheid'. In november nog publiceerde President Medvedev een voorstel voor een nieuw Europees Veiligheidsverdrag. Opvallend is echter dat in dat Russische voorstel de nadruk nog steeds ligt op traditioneel veiligheidsdenken in termen van interstate conflict, terwijl het precies bedreigingen zoals moslimextremisme, maar ook mensenhandel, drugsmokkel en andere *soft security* bedreigingen zijn die zich aandienen, want dat zijn de belangrijkste bedreigingen voor de veiligheid, ook in Rusland, en met name ook in de Kaukasus.